

Svatodušní obchůzka královniček ve Svatobořicích-Mistříně. K současnému stavu obyčejové tradice

Whitsunday Procession of Královničky in Svatobořice-Mistřín.
The Current Condition of the Customary Tradition

Bc. Petr Drastil

Ústav evropské etnologie FF MU, Arna Nováka 1, 602 00 Brno,
CZECH REPUBLIC
473709@mail.muni.cz
ORCID: 0009-0007-5960-9354

Abstract

Applying the micro-historical approach, the presented study maps fifteen years of the renewed tradition of Královničky [Little Queens] in the Slovácko village of Svatobořice-Mistřín (District of Hodonín, Czech Republic). The treatise contains an analysis of transformations that the custom has undergone for the quite short time of its existence. Attention was paid both to the initiating impetuses and motivations leading to the revival, and to the role of persons and groups that have taken part in organizing the custom. One of the major objectives was to analyse the social and other functions that the Královničky (tied to Pentecost) are fulfilling towards the actors and the whole local community.

Keywords

Ethno-cultural tradition – folklorism – Královničky [Little Queens] – motivation – social function – Svatobořice-Mistřín (District of Hodonín)

Acknowledgement / Funding

Terénní výzkum byl finančně podpořen z Dárcovského fondu Aleny Plessingerové a Josefa Vařeky při České národopisné společnosti Praha za rok 2022.

Úvod

Roku 2007 došlo ve slovácké obci Svatobořice-Mistřín (okr. Hodonín) k obnově obchůzky královniček, kterou řadíme do spektra takzvaných králeuských obřadů a obyčejů,¹ o jejichž místě vzniku, původním významu nebo funkci koluje řada

---

1 MIŠUREC, Zdeněk: Královské obyčejy. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 425–427.

domněnek a teorií, avšak žádnou z nich se nepodařilo spolehlivě dokázat.² Jedná se totiž pravděpodobně o velmi archaické obyčeje, které bychom našli převážně u slovanských etnik. Pro současný stav je však podstatné, že došlo k propojení těchto obřadů a obyčejů s křesťanským svátkem letnic (svatodušních svátků).

Následující text se snaží nastínit motivace a impulzy, které vedly k obnově současných královniček ve výše uvedené lokalitě. Dalším cílem je zachytit a vysvětlit důvody změn, kterými si obyčej ve sledované lokalitě za pouhých patnáct let svojí existence prošel. Posledním z hlavních vytyčených úkolů je odhalení sociálních funkcí, jaké královničky směrem k jejich aktérkám, potažmo celé vesnické komunitě naplňují. K následné analýze bylo využito modelu Maslowovy pyramidy potřeb.³ Těchto cílů bylo dosaženo za pomoci polostrukturovaných rozhovorů s aktéry obnovy, organizátory a bývalými aktérkami obyčeje. Dále bylo využito rozhovorů strukturovaných s obyvateli obce a dotazníků zasláných současným nositelkám královniček. Součástí výzkumu bylo rovněž vlastní zúčastněné pozorování královniček v obci a jejich následného předvádění na Národopisném festivalu kyjovského Dolňácka roku 2022.

Z historie královniček na kyjovském Dolňácku

Jednu z prvních zpráv o královničkách na kyjovském Dolňácku nám podává Josef Klvaňa ve druhém svazku monografie Moravské Slovensko, když uvádí, že na konci 19. století byly ještě prováděny v severní části tohoto etnografického subregionu v obcích Bukovany a Sobůlky. Obchůzka zde měla charakter koleďy, kdy průvod krále s královnou schovaných pod zástěnou z nevěstiny plachty obcházel vesnici a takzvané *ptačky* vybíraly dary na královnu s králem. Věková skladba nositelek se pohybovala mezi sedmi až osmi lety.⁴ Analogickou podobu měly rovněž královničky v Netčicích u Kyjova, které se v této lokalitě odehrávaly vždy o svatodušním pondělí, a to až do vypuknutí válečných událostí v roce 1914. Na rozdíl od dvou uvedených obcí se zde obchůzky účastnila nejmladší i školní děvčata.⁵ Popis obyčeje nám ukazuje, že vykonávat roli krále nebo královny bylo pro místní děvčata určitou prestiží: „*Již dlouho před svátky hádávala se děvčata, která bude královnou a která králem.*“⁶ Další zprávy o praktikování obyčeje v obci pocházejí od Zdenky Jelínkové, Miroslava Mayera a Ladislava Setínského z let 1950–1951, které ukazují na podobný průběh a podrobněji nás

---

2 Jednotlivé teorie jsou podrobně v celoevropském kontextu rozebrány ve studii chorvatského etnologa LO-ZICA, Ivan: Kraljice u akademiji. *Narodna umjetnost* 37, 2000, č. 2, s. 67–85.

3 ATKINSONOVÁ, Rita – ATKINSON, Richard – SMITH, Edward – BEM, Daryl – HOEKSEMA, Susan Nolan: *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 559.

4 CHOTEK, Karel – NIEDERLE, Lubor: Zvyky a obyčeje. In: Niederle, Lubor (ed.): *Moravské Slovensko II*. Praha: Národopisné muzeum československé, 1922, s. 778–779.

5 MĚŠÍČKOVÁ, Jarmila: Královničky v Nečicích u Kyjova. *Zahrada Moravy* 2, 1925, č. 9, s. 140–142.

6 Tamtéž, s. 140.

informují o věku královniček, jenž se pohyboval v rozmezí od osmi do patnácti let.⁷

Podobně jako tomu bylo i v dalších oblastech Moravy, také zde se na konci 19. či začátku 20. století můžeme setkat s královničkami v jejich „druhé existenci“. Vliv na tuto skutečnost měl především tiskem šířený návod, který v roce 1889 sestavila Lucie Bakešová na základě svých, potažmo Sušilových sběrů z Brněnska a Podhorácka. Uvedená sběratelka v královském obřadu totiž spatřovala jisté doklady české národní identity.⁸ Díky těmto aspektům se tak obyčej začal praktikovat i v místech, kde již zanikl nebo vůbec neexistoval a doplňoval programy různých spolkových či vlasteneckých slavností. Příkladem ve zkoumaném regionu je obec Milotice, kde byly královničky poprvé nacvičovány v rámci místní „Skupiny všeodborového sdružení křesťanského dělnictva“. Toto uskupení (činné v letech 1906 až 1921) pořádalo mimo jiné z ekonomických pohnutek hojně navštěvované výlety. Častou součástí těchto výletů byly taneční zábavy a patrně od roku 1910 také prezentace královniček, a to z podnětu místního faráře Josefa Dorazila.⁹ Kromě

**VESELO U KYJOVĚ BÝVALO
VESELO U KYJOVĚ BUDE.**

SLOVÁCKÝ ROK
V SRDCI SLOVÁČKA V KYJOVĚ
o „Letnicích“ ve dnech 4. a 5. června 1922.

I. POŘAD 4. ČERVNA:

- 0 10. hod. dopoled. Koncert na slatěti.
- 0 2. hod. odpo. Krojový průvod na slatěti v Whitovské náměstí.
- 0 3. hod. odpo. na slatěti:
  1. VEZEMÍ A STAVĚM MÁJE - Fraxer
  2. FAŠÁK - Věra
  3. BEKOVY - Katedra Maronov
  4. POD ŠÁBLU BAKESOVÁNI - Kama
  5. ŠAMÁČKA - Věra
  6. KRALOVNIČKY - Milotice
  7. SVABA - Miletice - Šardice

II. POŘAD 5. ČERVNA:

- 0 10. hod. dopoled. Koncert na náměstí.
- 0 11. hod. dopoled. Jízda králů - Věra.
- 0 2. hod. odpo. Krojový průvod na slatěti v Whitovské náměstí.
- 0 3. hod. odpoledne na slatěti:
  1. DOLŽIŠ - Jitka-Kateřina-Zdenka
  2. SVABA - Miletice-Šardice
  3. ZAHÁJENÍ PRŮDU - Louha
  4. STŘÁNÍ ŠABLON - Bukovotice
  5. VĚNEC - Bukovotice-Soběhy
  6. HLÁSIŇÍ KÁČERA - Burlov-Mělník
  7. KÁČENÍ MÁJE - Zdobovce.

ÚČINKUJE PŘES 2000 OSOB.

VSTUPNÉ na jeden den: Sedadlo na bráně 20 Kč, ohoš 6 Kč, dětský lístek 2 Kč

Na oba dny vstup 8 Kč, hodina 1. Slovácká vesnice na slatěti - hudební sborová. 2. Veselá Louhažka v Zlaté - hudební sborová. 3. Veselá Louhažka ve slatěti slatěti na slatěti - hudební sborová. 4. Vstupné na každou vesnici včetně dárky 5 Kč.

Program, který všichni viděli, osobně informovat o programu
a předprodej vstupenek u Maronovské slatěti v Kyjově. -----

- 7 JELÍNKOVÁ, Zdenka: Dětské průvody a obchůzky jarního cyklu. In: Tarcalová, Ludmila (ed.): *Slavnostní průvody. Sborník příspěvků z konference Subkomise pro lidové obyčeje MKKK v Olomouci*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1994, s. 93.
- 8 PAVLICOVÁ, Martina: Postavy z dějin české etnochoreologie II. *Národopisná revue* 3, 1993, č. 1–2, s. 8.
- 9 BOČKOVÁ, Miroslava - SELUCKÁ, Veronika: *Milotice. 1341–1945*. Milotice: Obec Milotice, 2003, s. 213–214.

Obr. 1. Královničky z Labut u Kyjova uvedené na plakátu Slováckého roku 1922. Zdroj: <https://www.facebook.com/StaronovyKyjov/photos/pcb.381091153383049/381090883383076>.

těchto kulturních podniků byl obyčej scénicky předváděn milotickými děvčaty v rámci programu majálesu kyjovského gymnázia roku 1919.¹⁰ Patrně již pod hlavičkou zdejší sokolské jednoty pak měly být královničky předvedeny v roce 1922 také i během Slováckého roku v Kyjově, avšak z tohoto záměru sešlo.¹¹ Nicméně během této události byl obyčej s jasnou inspirací ve výše uvedeném návodu předveden děvčaty z Labut u Kyjova.¹² (Obr. 1.)

Kromě Slováckého roku v souvislosti s takzvanou druhou existencí královniček ve zkoumaném regionu nesmíme opomenout Národopisný festival kyjovského Dolňácka v Miloticích,¹³ který vznikl v roce 1972. Mezi jednotlivými tematickými pořady festivalu bychom pak často našli ty, které si kladly za cíl představit publiku výroční obyčej tohoto regionu. Není tedy ničím překvapivým, že do programu byly občas zařazeny i královničky. V nedávné době je ve svém repertoáru měla například děvčata ze souboru Motovidlo z Kyjova¹⁴ nebo roku 2022 právě sledovaný soubor Krušpánek ze Svatobořic-Mistřína.

Takzvaná druhá existence královniček se však nedotkla „pouze“ pódiových vystoupení, ale docházelo též k jejich obnově či zcela novému ustavení formou občůzky, jako tomu bylo v Kyjově. V tomto městě je roku 2003 společně s dalšími dětskými výročními obyčejí obnovil místní dětský folklorní soubor Kyjovánek.¹⁵ Vzhledem k charakteru lokality coby historického sídla byla občůzka situována do jeho části Boršov (bývalá samostatná obec), který aktérky školního věku prošly průvodem spojeným s koledami u vybraných domů. Veškeré dění následně zakončilo pásmo králeuských tanců, inspirovaných sběry Františka Sušila.¹⁶ Obyčej zde však postrádal duchovní funkci. Tato skutečnost tak mohla být jeden z faktorů, že obnovený obyčej se zde neudržel.

Královničky ve Svatobořicích-Mistříně z historické perspektivy

Pokud bychom pročítali zdejší obecní kroniky či záznamy národopisců o obci, nenalezneme mezi nimi žádnou zprávu o tom, že by zde byla někdy v historii konána občůzka královniček. Z uvedených pramenů se nám dochovaly „pouze“

10 KLVAŇA, Josef: *Výroční zpráva obecního gymnasia v Kyjově na konci školního roku 1918–1919*. Kyjov: vlastním nákladem, 1919, s. 13.

11 BOČKOVÁ, Miroslava – SELUCKÁ, Veronika: *Milotice. 1341–1945*, c. d., s. 208.

12 Usuzují tak dle programu ke Slováckému roku v Kyjově v roce 1922, kde je podrobně popsána celá choreografie králeuských tanců, včetně patrně nářeční úpravy. Program je dostupný z: <https://www.facebook.com/StaronovyKyjov/photos/pcb.381091153383049/381090883383076> (cit. 6. 9. 2022).

13 Více o důvodech jeho vzniku viz SYNEK, František: *Obráz národopisné slavnosti. Slovácký rok v Kyjově 1921–1999*. Kyjov: Region, spol. s r. o., 1999, s. 21–22.

14 Celé jejich vystoupení z večerního pořadu „Bývalo a už není“ z roku 2018 dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=fCZ1F5Q2mvo> (cit. 7. 9. 2022).

15 Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=75314> (cit. 7. 9. 2022).

16 SUŠIL, František: *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: Karel Winiker, 1860, s. 755–762.

zmínky o jiných výročních koledních občůzkách. Pro účely práce je třeba vyzdvihnout především obyčej se smrtí spojený s Smrtnou nedělí, a to vynášení smrti v Místříně a takzvané „chození s jedličkú“ ve Svatobořicích. Oba zvyky byly svým charakterem i podobou navzájem velmi podobné. V obou lokalitách totiž chodily děti po koledě především ke svým známým, příbuzným či k sousedům. Zásadní rozdíl lze najít v období jejich zániku: tradice první jmenované kolední občůzky skončila na konci 19. či začátku 20. století,¹⁷ druhá se udržela až do 50. let 20. století. Další rozdíl bychom našli ve skladbě sociální základny obou obyčejů. Zatímco aktérkami vynášení smrti byla mladší děvčata, u „chození s jedličkú“ to byly dle sběratelky Milady Bimkové děti obou pohlaví. Podrobný popis obyčejů nám nabízí tato badatelka v publikaci *Pomněnky*, která je věnována dětskému folkloru na kyjovském Dolňácku.¹⁸ Vyobrazení koledy mladých děvčat ve svátečním kroji s nazdobenou jedličkou pak nalezneme ve zde populární lokální monografii *U žůdra* od brněnského novináře Martina Ševely z roku 1943.¹⁹

Velmi kusé zprávy o královničkách přicházejí až z období po skončení 2. světové války, kdy byly ve Svatobořicích tančeny místními školními děvčaty při jednom ze zdejších kulturních podniků. Ucelené zprávy následně pocházejí z druhé poloviny 60. let. V této době totiž pod patronátem zdejších organizací Národní fronty docházelo, tak jako ostatně v celé republice, i ve Svatobořicích k prvomájovým a dožínkovým oslavám. Oslavy zahrnovaly mimo jiné také průvod a následné vystoupení místních folklorních souborů, které navíc doplňovala sevcíčená taneční pásma zdejších školních dětí, z nichž výraznou většinu tvořila děvčata. Vystoupení nacvičovala sokolská cvičitelka Marie Kosíková, která (zřejmě i z důvodu věkové a genderové skladby akterek) zvolila královničky jako číslo programu, s nímž děti vystoupily během prvomájových slavností na místním fotbalovém hřišti. Kromě samotného předvádění tance navíc v jednom roce šly královničky s králem a královnou pod baldachýnem i v prvomájovém průvodu. Hlavními kritérii pro výběr krále a královny byla tehdy pro Marii Kosíkovou výška tanečnic. Následný výběr do těchto rolí byl pro jednu z akterek i její rodinu poctou a prestiží.²⁰

Charakteristika společenského života Svatobořic-Mistřína

Jak již bylo výše naznačeno, současná obec se skládá ze dvou původních vesnic,²¹ které bychom našli přibližně čtyři kilometry jihozápadně od Kyjova.

17 SOKA Hodonín, Oú-Mis, Pamětní kniha obce Místřín, 1926–1963, inv. č. 63, fol. 188–189.

18 BIMKOVÁ, Milada: *Pomněnky. Dětská říkadla, písně, hry a tance z Dolňácka*. Dolní Bojanovice: Zdeněk Kaňa, 1990, s. 11.

19 ŠVELA, Martin: *U žůdra*. Brno: Petrov, 1943, s. 95.

20 Kellnerová, Marie (nar. 1958); výzkum 21. 5. 2022.

21 První písemná zmínka o Místříně pochází z roku 1228 a o Svatobořicích z roku 1349. Nejen k novodobé historii obou obcí viz SYNEK, František a kol.: *Svatobořice-Mistřín. Půlstoletí života obce. 1964–2014*. Svatobořice-Mistřín: Obec Svatobořice-Mistřín, 2014.

K následnému spojení těchto lokalit, jež v době slučování již tvořily stavebně jedno území, došlo roku 1964 (dobová tendence vytvořit větší hospodářské a politické celky). Navzdory počátečnímu nepochopení vyjádřila tomuto kroku podporu většina občanů obce.²² Z etnografického hlediska lze zkoumanou lokalitu řadit ke slováckému subregionu – kyjovskému Dolňácku.²³

V roce 2022 zde žilo 3 466 obyvatel²⁴ (v posledních letech je tento počet stabilní).²⁵ Na české poměry relativně vysoké procento z nich se hlásí k římskokatolické církvi (25, 2 %), avšak v obcích zkoumané oblasti Kyjovska toto číslo nevybočuje z průměru.²⁶ Tato skutečnost má za následek početné a činné farní společenství, které je svými členy silně provázáno s místní komunitou zájemců o lidové tradice obce či regionu.²⁷

K této části zdejšího venkovského společenství bychom měli dodat, že jeho členové bývají nejčastěji sdružení kolem folklorních souborů v obci, jakými je Slovácký krúžek a Lúčka Svatobořice-Mistřín, které jsou navíc v současné době spojeny do jednoho celku. Musíme ovšem dodat, že folklorní hnutí mělo v obou obcích dlouhou tradici. Po vzoru zejména pražského a brněnského slováckého krúžku vznikl válečným letům navzdory roku 1940 také v Mistříně Slovácký krúžek,²⁸ ve Svatobořicích byl ustanoven o sedm let později. Spojení obou obcí se do činnosti těchto uskupení promítlo na spolupráci při různých vystoupeních, např. na festivalu ve Strážnici. Pod jejich patronátem byly pořádány také slavnosti výročního cyklu. V roce 1999 bylo uvedené uskupení ze Svatobořic přejmenováno na Slovácký krúžek Svatobořice-Mistřín a od roku 2003 i se souborem Lúčka organizuje společně hody,²⁹ což je v současné době největší společenská událost v životě obce, jak ostatně prokázal i terénní výzkum.

Ve Svatobořicích-Mistříně však fungují i jiná formální uskupení, jako je například místní fotbalový klub SK Spartak Svatobořice-Mistřín nebo sbory dobrovolných hasičů, které až do současnosti ovšem působí v jednotlivých částech

22 VLACHOVSKÝ, Hynek: *Svatobořice 650 let*. Svatobořice-Mistřín: Obecní úřad Svatobořice-Mistřín, 1999, s. 64–65.

23 JEŘÁBEK, Richard: Moravské Slovensko. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 2. svazek. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 579.

24 Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022> (cit. 23. 8. 2022).

25 V posledních čtyřech letech sice u zdejších obyvatel sledujeme vyšší mortalitu než natalitu, avšak nejedná se zatím o nic masového. Údaje jsou dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xb/bilance_poctu_obyvatel_v_obcich_jihomoravskeho_kraje (cit. 23. 8. 2022).

26 Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SLD210092-OB-OK&f=TABULKA&z=T&skupid=4294&katalog=33525&pvo=SLD210092-OB-OK&pvo=101&pvoch=40746> (cit. 23. 8. 2022).

27 Zářným příkladem je místní farář, který ve svém volném čase zpívá s místním mužským sborem a bývá vedoucími souboru zván na jejich akce; viz Horák, Bedřich (nar. 1971); výzkum 1. 7. 2022.

28 SOKA Hodonín, Oú-Mis, Pamětní kniha obce Mistřín, 1926–1963, inv. č. 63, fol. 224.

29 KELLNER, Tomáš – MARADA, Rostislav: Slovácký krúžek Svatobořice-Mistřín. In: Synek, František a kol.: *Svatobořice-Mistřín. Půlstoletí života obce. 1964–2014*, c. d., s. 147–251.

samostatně. Mezi výrazné sportovní a kulturní organizace pak řadíme též TJ Sokol Svatobořice nebo TJ Orel Svatobořice-Mistřín.³⁰

Zdejší venkovská komunita je tedy rozdělená do více sociálních skupin podle zájmů jednotlivých obyvatel, avšak tyto skupiny jsou často provázány díky činnosti svých členů ve více spolcích či společenských organizacích.

Dětské folklorní soubory Podkověnka a Krušpánek

Kromě uvedených folklorních souborů „dospělých“ v obci fungují také dětské soubory, a to Podkověnka a Krušpánek. Prvně jmenovaný byl založen roku 1982 a v počátcích své existence vykonával činnost podobně jako výše jmenované soubory³¹ pod hlavičkou místního závodu Elektrosvit.³² Roku 1988 však nová vedoucí, kterou byla učitelka Irena Kapková, soubor začleňuje do Folklorního sdružení Kyjovska. Po třech letech, kdy došlo k dalším změnám ve vedení, ovšem Podkověnka již pracuje pod místřínskou Jednotou Orel, s níž se účastní také některých kulturních aktivit. Poslední podstatná změna ve vedení a organizaci souboru nastala v roce 2002, kdy se vedoucí stává učitelka Jarmila Maradová, za jejíhož vedení soubor přešel pod místní základní školu. Zde funguje jako školní kroužek pro žáky od první do čtvrté třídy. Jarmila Maradová jej vede společně s další učitelkou Markétou Varmužovou.³³ Jedna z hlavních motivací jejich činnosti je určitý pocit povinnosti předávat a uchovávat tradici svých předků, kterou vnímají jako vlastní, potažmo i jako součást národního kulturního dědictví.³⁴ Vedle toho je zde patrná i snaha přispět k rozvoji svých žáků, jelikož v očích vedoucích hudba, zpěv a tanec přispívají k jejich „kultivaci“.³⁵

S těmito motivacemi se úzce pojí také nastavená kritéria pro vstup dětí do souboru, jelikož vedení neklade po talentové stránce na děti žádné nároky. Jedinou podmínkou pro vstup do Podkověnky je tak vlastnictví zdejšího alespoň pracovního lidového oděvu.³⁶ Žáci místní základní školy navštěvují soubor především z podnětu rodičů, avšak nelze říci, že z donucení, jak ukazuje následující

30 K historii a činnosti jednotlivých spolků v obci podrobněji viz SYNEK, František (a kol.): *Svatobořice-Mistřín. Půlstoletí života obce. 1964–2014*, c. d., s. 112–239.

31 SOKA Hodonin, MNV Sv, Pamětní kniha obce Svatobořice-Mistřín od roku 1966. Kniha I., neinventarizováno, fol. 79.

32 Soukromý archiv J. Maradové, Kronika souboru Podkověnka I., nestr.

33 MARADOVÁ, Jarmila: Dětský národopisný soubor Podkověnka a dětská muzika. In: Synek, František a kol.: *Svatobořice-Mistřín. Půlstoletí života obce. 1964–2014*. Svatobořice-Mistřín: Obec Svatobořice-Mistřín, 2014, s. 136.

34 Varmužová, Markéta starší (nar. 1976); výzkum 16. 9. 2022.

35 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.

36 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022. V této souvislosti je třeba dodat, že značná část místních občanů má doma alespoň nějakou variantu dětského lidového oděvu a v případě nouze tak není problém pro zájemce (např. z řad novousedlíků) tento oděv vypůjčit. Rozšířenost lidového oděvu dokazuje dotazník M. Zálešákové na téma „Lidový oděv ve Svatobořicích-Mistříně“. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/kroje-svatoborice-mistrin/> (cit. 8. 9. 2022)

výpověď: „*Tak když sem byla fakt jako malá, tak já vím, že sem byla takové děcko, že mi strašně bavilo jako zpívat a tančit, ale jako obecně. No, a to všechno vlastně splňovala ta Podkověnka, že? Takže proto já sem tam tak nějak jakože ráda chodila, aji sama potom jako doma sem si dycky zpívala ty písničky vsecky a tak no. Aj prostě v tom kroju mě bavilo chodit.*“³⁷ Tyto vnitřní motivace vycházející z přirozených lidských potřeb pohybu či estetického vnímání hudby a často jsou spojeny i s touhou pokračovat v pozdějším věku v činnosti v souboru Krušpánek. Nelze v tomto ohledu ovšem opomenout také fakt plynoucí ze sociálně integrační funkce sdružování členů uskupení, jelikož řada dětí si zde najde i nové kamarády. Jsou to totiž právě kamarádi, jež mají společně s rodiči velký vliv na příchod nových členů do Krušpánku.³⁸

Dětský folklorní soubor Krušpánek vznikl roku 2001 z iniciativy Ivany Měchurové, a to především z důvodu, aby i starší děti se mohly v obci zapojovat do folklorního dění. Na rozdíl od Podkověnky Krušpánek již od svého začátku fungoval při místní základní škole.³⁹ Aktuálně soubor vedou studentky Anna Hajná a Zuzana Tesaříková, jež sice žije v Kyjově, avšak jako členka souboru je činná i ve zdejší komunitě. Hlavním impulzem k vedení souboru je pro ni následně snaha předat své naučené dovednosti (v tomto případě ovládnání lidového tance a zpěvu) dalším jedincům snoubená s potřebou činnosti v rámci folklorního hnutí.⁴⁰ Pozice vedoucí tak dává respondentce možnost vlastní seberealizace. Naplnění potřeby uznání v rámci místní komunity zmiňuje jako svoji motivaci Anna Hajná, které mimo jiné i vedení souboru pomohlo získat pozici ve zdejším společenství.⁴¹

Mezi činnosti obou sledovaných souborů pak vedle vystupování na různých folklorních festivalech v blízkém⁴² a v případě Krušpánku i vzdáleném okolí⁴³ patří také aktivní účast na hodech, dožínkách či vinobraní v obci samotné. Vedle toho ovšem tyto dva soubory jsou hlavními⁴⁴ pořadateli obnovených výročních obvyčejů v obci, a to vynášení smrti na Smrtnou neděli a královniček o letnicích.

Proces obnovy královniček

K obnově královniček došlo ve zkoumané lokalitě v roce 2007, kdy obecně česká společnost vykazovala sociální, politickou a hospodářskou stabilitu. Tato doba

37 Varmužová, Markéta mladší (nar. 2001); výzkum 5. 7. 2022.

38 Hajná, Anna (19 let); výzkum 21. 5. 2022

39 SEDLÁČKOVÁ, Dana - SEDLÁČEK, František - VAŠÍČKOVÁ, Kristýna - FRÖHLICHOVÁ, Iveta: Krušpánek v běhu náctiletí, c. d., s. 139–140.

40 Tesaříková, Zuzana (24 let); výzkum 21. 5. 2022. V této souvislosti je třeba dodat, že respondentka je studentkou pedagogicky zaměřeného oboru.

41 Hajná, Anna (19 let); výzkum 21. 5. 2022.

42 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.

43 Hajná, Anna (19 let), Tesaříková, Zuzana (24 let); výzkum 21. 5. 2022.

44 V menší míře na těchto akcích participuje také sjednocený soubor Lůčka a Slovácký krůžek.

byla příznivá pro nejrůznější tvůrčí činnosti občanů, mezi něž bychom mohli zařadit i zkoumanou obnovu či konstruování tradic.

Ve zmíněném roce totiž vedoucí souborů Lúčka, Podkověnka a Krušpánek tehdy hledali další aktivitu pro místní děti.⁴⁵ Tato skutečnost zároveň byla podpořena oslavami 30letého výročí souboru Lúčka, jehož vedení a členové chtěli při této příležitosti společenský život ve své obci něčím ozvláštnit. Vznikl tak zvykoslovný pořad „Rok na vsi“ skládající se z obnovených výročních obyčejů, do jejichž spektra spadaly také královničky. Důležitou roli v tomto ohledu sehrál tehdejší vedoucí souboru Lúčka František Synek (mimo jiné vystudovaný etnolog),⁴⁶ z jehož popudu vzešel nápad na obnovu vynášení smrti a přinášení létečka či právě občůzky královniček, jež měly být součástí tohoto zvykoslovného pořadu.⁴⁷ Svoje pohnutky k obnově poslední jmenované občůzky pak sám její iniciátor shrnul tak, že chtěl především vylákat rodiče se svými dětmi v jarních dnech ven.⁴⁸

Jeden z důvodů toho, proč lidé ve vedení zdejších souborů iniciativu k obnově královniček přijali kladně, nabízí Jarmila Maradová, která v jednotlivých tancích spatřovala prostor pro reprezentaci členek souboru. Na rozdíl od chlapců interpretujících verbuňk totiž děvčatům chyběl v repertoáru tanec určený jen pro ně, kde by navíc docházelo k naplňování jejich dívčí role. Určitý vliv na přijetí však mělo zřejmě i povědomí o tom, že se jedná o zapomenutou lokální, respektive regionální tradici.

Před organizátory následně stály další úkoly. Jedním z nich bylo dát podobu obnovovanému zvyku a určit místo konání občůzky, které nakonec bylo zvoleno v Místříně v části Výhnálov, který coby historická náves tvořil společenské centrum obce.⁴⁹ Zde jako zastávky občůzky královniček byly vytipovány usedlosti tří rodin, přičemž hlavním kritériem výběru byl jejich pozitivní vztah ke zdejšími tradicím. Jednalo se tedy o lidi z vlastní sociální skupiny organizátorů. Tyto domácnosti následně organizátoři vybavili napečenými koláčky, jež pak v průběhu návštěvy královniček vybraná žena z daného domu děvčatům rozdala.⁵⁰

Další úkol spočíval v nácviu královských písní a tanců, pro které jako zdroj inspirace opět posloužily sběry Lucie Bakešové. Tentokrát ovšem vydané a upravené Leošem Janáčkem.⁵¹ Vedení souboru Podkověnka však vzhledem

45 Synek, František (nar. 1956); výzkum 29. 3. 2022.

46 Viz Soukromý archiv J. Maradové, Kronika souboru Podkověnka I., nestr. Na tuto skutečnost však respondenti nekladli nějaký zvláštní význam.

47 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.

48 Dostupné z: https://hodoninsky.denik.cz/kultura_region/kralovnický_20070528.html (cit. 1. 9. 2022).

49 Srovnání například dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=mo&map_list=O_11_IV (cit. 8. 2. 2023).

50 Synek, František (nar. 1956); výzkum 29. 3. 2022.

51 JANÁČEK, Leoš: *Královničky. Staré národní tance obřadné se zpěvy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.

Obr. 2. Královničky před domem čp. 687, kde občůzka začíná a končí. Svatobořice-Mistřín. Foto R. Marada, 2011.

k nízkému věku značné části členů provedlo úpravy, které se projevily především v redukci tanců a doprovodných písní.⁵² Vybrané písně byly dále převáděny do místního nářečí.⁵³

Královničky se následně vydaly na svoji první občůzku Mistřínem ve svatodušní nedělní odpoledne 27. května 2007, avšak návaznost na církevní oslavu letnic nebyla tehdy stanovená jako nutná podmínka. Za výchozí a zároveň závěrečný bod občůzky byla zvolena zdejší historická zemědělská usedlost č. p. 687, kde mimo jiné od roku 2007 až do současnosti začíná i průvod na Smrtnou neděli. (Obr. 2.) Průvod za zpěvu králeuských písní obešel (kromě uvedené usedlosti) vybrané dva domy, před nimiž vždy bylo předvedeno pásmo králeuských tanců, po němž hospodyně dané domácnosti děti obdarovala nejčastěji koláči a džusem.

Obchůzky se tehdy účastnila nejmladší děvčata ze souboru Podkověnka, které doplnily starší žákyně ze souboru Krušpánek, z jejichž řad pocházela také

52 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.

53 Synek, František (nar. 1956); výzkum 29. 3. 2022.

Obr. 3. Královničky v podání dětských souborů Podkověnka a Krušpánek a děvčat ze souboru Lúčka. Svatobořice-Mistřín. Foto F. Synek, 2007.

děvčata držící baldachýn a král s královnou. Za nimi kráčeli dětští muzikanti, jimž ovšem pomáhali i jednotlivci dospělého věku. Na konci průvodu pak šla dospělá děvčata ze souboru Lúčka, jež společně s vedoucími pomáhala svým zpěvem dětským aktérům. Obchůzce tehdy přihlíželo přibližně 150 návštěvníků převážně z řad rodičů aktérek. (Obr. 3)

Proměna obnoveného obyčeje v čase a jeho současný stav

Uvedenou podobu i místo a čas konání si královničky udržovaly v prvních osmi letech konání obchůzky. Poté však do organizace výrazně zasáhly opravy silničních komunikací v přilehlých ulicích a následná dopravní omezení,⁵⁴ které problematizovaly konání obyčeje v jeho původní podobě. Následkem této skutečnosti tak organizátoři byli nuceni změnit jeho průběh, potažmo celý charakter. Vše začalo již změnou data, které je nyní pevně dodržováno, tak aby korespondovalo se svátkem letnic. Změnil se však čas konání, který byl z odpoledních hodin

54 Jednalo se mimo jiné o ulici Pod Kostelem, která byla opravovaná v letech 2017–2019. Podrobněji viz obecní rozpočty k jednotlivým rokům dostupné z: <https://www.svatoborice-mistrin.cz/urad/rozpocet-obce/> (cit. 13. 9. 2022).

přesunut na ráno, kdy začíná v místním kostele svatodušní bohoslužba, již se mohou královničky zúčastnit, a podobně jako chasa v době hodů i ony zde mají vyhrazeno své místo. (Obr. 4.) Po skončení mše následuje jejich příchod před kostel, kde návštěvníkům předvedou pásmo králeuských tanců, které ještě jednou zopakují v parku před kostelem. Následně dojde k přesunu před faru, u níž čeká na aktérky (ve výjimečných případech i návštěvníky) občerstvení, které jim připraví dospělá děvčata ze souboru Lúčka, respektive v současné době také ze Slováckého krúžku.

Vliv na tuto podobu zvyku však vedle oprav komunikací měla také určitá úna-va vytípaných majitelů domů, kam chodila děvčata „koledovat“. Obchůzky navíc měly v očích některých organizátorů relativně malou účast, jelikož jí přihlíželi především blízcí příbuzní dětí. Zároveň také řada zdejších lidí i vlivem přívětivého počasí chtěla nedělní odpoledne využít jiným způsobem.⁵⁵ Termín obchůzky, který byl na konci května, navíc kolidoval se závody místřinského sboru dobrovolných hasičů, kterého byla a je řada akterek rovněž členkami. Do změny zároveň zasáhlo náboženské přesvědčení vedoucích souboru Podkověnka, z jejichž popudu došlo k přímé organizační návaznosti obyčeje na svátek křesťanských letnic a s tím i k účasti královniček na dopolední mši.

Musíme ovšem dodat, že v této souvislosti byl a je důležitý postoj místního faráře, který má (i coby člen místního mužského pěveckého sboru) kladný vztah ke zdejším etnokulturním tradicím. Svůj postoj ke královničkám komentuje následovně: *„Beru to všechno jako pozitivně. Určitě bych to jako nezakázal, ale určitě to chci podporovat, že. Jenom prostě ještě chci trašku pochopit ten smysl, proč se to zrovna. [...] Tak vnímám jako vůbec, že ty děti se dají dohromady, že něco nacvičí, že vlastně jako dodržují, drží se těch tradic, které tady vždycky byly, že. Takže určitě v tomto smyslu to podporuji.“*⁵⁶

Uvedené změny při organizaci obyčeje měly za následek změnu sociální skladby jeho diváků. K rodičům, potažmo prarodičům a v některých případech i kamarádů akterek se spontánně přidali účastníci bohoslužby.

Do konání královniček v roce 2020 zasáhla celosvětová pandemie nemoci Covid-19, v jejímž důsledku se tato etnokulturní tradice na dva roky přerušila. Ačkoliv roku 2022 došlo k návratu, vlivem doznívajících opatření na začátku roku byl znemožněn hudební doprovod obyčeje zdejší dětskou muzikou, který tak zajišťovali dospělí muzikanti. V témže roce se také opravoval kostel, takže místem konání se stal kulturní dům ve Svatobořicích, kde se po dobu oprav konaly bohoslužby. Královničky se účastnily mše a poté předvedly tance před kulturním domem.

---

55 Tesaříková, Zuzana (24 let); výzkum 21. 5. 2022.

56 Horák, Bedřich (nar. 1971); výzkum 1. 7. 2022.

Obr. 4. Účast královniček na ranní bohoslužbě. Svatobořice-Mistřín. Foto M. Novotný, 2022.

Sociální funkce a motivace aktérek královniček

Vzhledem k tomu, že nedílnou a podstatnou součástí obyčeje tvoří tanec a zpěv, dochází zde k výše uvedenému naplňování pohybových, emocionálních a estetických potřeb. Tyto skutečnosti pak přispívají k zábavní funkci obyčeje: „*Jakož zpěv, společný zpěv, tak to vždycky je takové prostě dobré a pak ty tanečky. Jako vždycky mě to hrozně bavilo tančit, protože je to zase něco jiného než třeba na hody, jak jsou různé tance, tak zase to bylo něco trošku jiného. Tak asi to se mi nejvíc líbilo.*“⁵⁷ Vliv na tuto respondentkou uváděnou specifickou má zajisté archaická a obřadní povaha králeňských tanců, která je odlišná od zdejšího obecného tanečního repertoáru. Totéž lze říci i o králeňských písních, jež jsou společně s tanci pro většinu aktérek nejatraktivnější složkou obyčeje, což má za následek kromě naplňování uvedených potřeb také rozšíření aktivního zpěvního repertoáru dětí. Dotazníkové šetření ukázalo, že takřka všechny písně jsou mezi dětmi stejně oblíbené a dle svých preferencí si je zpívají i mimo samotné předvádění královniček. Všechny pro obřad vybrané písně ze sbírky Leoše Janáčka (kromě písně *Naša královna*) si totiž ve svém soukromí jednotlivě zpívají vždy

57 Řiháková, Adéla (nar. 2003); výzkum 1. 7. 2022.

čtyři až šest respondentek. Jedná se o písně: *Vrby sa nám zeleňajú; Neseme, neseme, májíček; Vyletěl sokol; Hajsja, má králenko, hajsja; Cib, cib, cibulenko; Šohajova mladá žena*. Předvádění písní a tanců lidem z obce dává rovněž vyniknout osobní reprezentaci akterek. Zároveň je ale třeba uvést, že některé aktérky silný vztah k těmto písním a tancům naopak nenaleznou, což může být jeden z hlavních důvodů ztráty obliby obyčeje.

Výrazným prvkem v identifikaci obyčeje je také sváteční varianta zdejšího lidového oděvu. Královničky jsou jednou z mála příležitostí v roce, kdy je možno tento kroj obléct, což má pro mnohé zúčastněné velký význam. Tento element naplňuje estetické potřeby nositelů, které jsou spojeny s jejich osobní nebo rodinou reprezentací: „*Spíš pro mamku je to ta starost, že mě musí obléct do toho kroja, protože to u nás není jen tak. U nás ten kroj je strašně složitý už u těch malých děcek, protože už když sem chodila do toho Krušpánku, tak už máš taký jako plný kroj holčičí a u nás prostě ten kroj je samý špendlík a všecko. A hlavně ty tetičky to furt jako sledují, jak ta holka je oblečená, takže pro tu mamku si myslím, že to byl třeba i stres [...]*“⁵⁸ Lidový oděv je zde silně vnímán jako znak zdejší lokální, potažmo regionální identity. V této souvislosti ovšem musíme dodat, že sociální tlak na dětské nositele není tak výrazný jako na dospělé nositele.

Osobní reprezentace se nejsilněji projevuje u akterek zastávajících role krále nebo královny, kteří jsou od prvního roku až do současnosti vybíráni vedením „staršího“ souboru: „*A když jsem třeba byla král nebo královna, tak to byla pro mě i taká jako pocta, že jako sem něčím jako výjimečná, že ty holčičky tančí jako kolem nás a my sme pod tím baldachýnem, tak jako nejdůležitější. Takže pro Váš je ta pozornost a já bych to možná trochu přirovnala k tomu, když stárkujete, že ste taká ta hvězda prostě, že. Taký to byl dobrý pocit [smích]*“⁵⁹ Tento pocit, jež sdílí i další respondentky, je navíc umocňován odlišným oděvem představitelů krále a královny, kteří jsou jako jediní oblečení takzvaně „po černu“, zatímco zbytek akterů je „po bílu“. Představitelé stěžejních rolí tak na rozdíl od dalších akterek mají na sobě oblečenou černou zástěru, černě vyšívanou košili a límeč. (Obr. 5.) První jmenovaná varianta je totiž zdejší komunitou vnímána jako svátečnější, avšak druhá uvedená je spjata s létem a někteří organizátoři v ní navíc spatřují odkaz na bílou barvu symbolizující Ducha svatého.

V obyčeji je přítomná také funkce sociálně integrační, a to především u nejmladších akterek ze souboru Podkověnka, pro které královničky představují po dobu okolo jednoho až dvou měsíců důvod setkávání při jejich nácviu.⁶⁰ Dochází zde totiž k setkávání děvčat napříč věkovými kategoriemi. Kromě toho pásmo králeňských tanců bývá u členů tohoto souboru vnímáno jako určitý dív-

58 Varmužová, Markéta, mladší (nar. 2001); výzkum 5. 7. 2022.

59 Tatóž.

60 Řiháková, Adéla (nar. 2003); výzkum 1. 7. 2022.

Obr. 5. Představitelky krále a královny jsou oblečeni „po černu“, zatímco zbytek aktérek je „po bílu“. Svatobořice-Mistřín. Foto M. Novotný, 2019.

čí protipól k chlapeckému slováckému verbuňku, kde může naplno vyniknout reprezentace děvčat jako celku. Vše je navíc umocněno faktem, že zhruba měsíc až dva před konáním obyčeje, kdy děvčata nacvičují uvedené pásmo, členové souboru odděleně nacvičují na dětské jarní verbířské soutěže.⁶¹ Zároveň zde dochází i k interakci jednak děvčat z obou dětských souborů, jednak ze souboru dospělého.⁶² Královničky tak mimo jiné přispívají k posilování skupinové soudržnosti těchto děvčat. (Obr. 6.)

Rozhovory s bývalými aktérkami královniček zároveň ukázaly, že došlo v jejich očích k přijetí obyčeje a k jeho pomyslnému zařazení mezi ostatní tradice obce, které jsou často vnímány jako jeden celek.⁶³ V této souvislosti je třeba poznamenat, že jsou to právě skutečné nebo domnělé místní tradice, které tvoří důležitý prvek zdejší lokální, potažmo regionální identity. Podobně jako hody nebo dožínky hrají tak i královničky pro bývalé aktérky důležitou roli v procesu budování sounáležitosti s místem svého bydliště. Právě probudit tento pocit

61 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.

62 Varmužová, Markéta, mladší (nar. 2001); výzkum 5. 7. 2022.

63 Respondentka A (nar. 2003); výzkum 30. 6. 2022.

Obr. 6. Královničky jsou vnímány jako určitý dívčí protipól k chlapeckému verbuňku. Může naplno vyniknout reprezentace děvčat jako celku. Svatobořice-Mistřín. Foto P. Drastil, 2022.

v místních dětech si ostatně kladou za cíl i někteří organizátoři obyčej: „*My mosíme ty děcka vychovat. Ty děcka mosijú cítit tady vztah k té obci, té krajině. To je to poslání.*“⁶⁴ Tuto skutečnost si ovšem výrazněji uvědomují bývalí dětští aktéři až ve starším věku.

Motivace a sociální funkce obnoveného obyčej směřem k místní komunitě

Na úvod je třeba poznamenat, že řada místních obyvatel nemá na rozdíl od hodů či dožínků o zkoumaném obyčejí žádné povědomí. Jiná situace ovšem panuje v rámci sociální skupiny sdružené kolem zdejší farnosti nebo zájemců o zdejší lidové tradice, kteří mají poznatky o tomto obyčejí, i když značná část z nich se královniček neúčastní. Zajímavé jsou postoje obzvláště lidí ve středním a důchodovém věku z této society, kteří v dosti případech sice nejsou diváky při prezentaci královniček, ale konání obyčej v obci podporují. Spatřují v něm

64 Marada, Rostislav (nar. 1958); výzkum 22. 3. 2022.

především smysluplně využitý čas místních dětí. S touto skutečností souvisí rovněž motivace rodinných příslušníků podpořit výkon svých potomků.

Jak již bylo výše naznačeno, řada obyvatel spojuje královničky s náboženskou otázkou, což souvisí s jejich účastí na bohoslužbě. Při ní samotné krojované aktérky naplňují obřadní či estetickou funkci, jak ukazuje i následující výpověď jedné z organizátorek: „[...] *my vlastně, my podporujeme, my děláme takovou krásnější tu mši. Ty královničky, to je takové [pěkné]., když v tom kroji [...]. A pak se ještě po té mši zatančí, tak je to úplně pěkná taková [slavnost].*“⁶⁵ Respondentkou zmíněná estetická rovina obyčeje je rovněž diváky vnímána také během předvádění královských tanců před kostelem. Právě za „pěkně secvičené“⁶⁶ tance či písně totiž následně (především vedoucí souboru Podkověnka) sklízí u některých obyvatel obce obdiv a respekt. Tato skutečnost vede k upevnění pozice osobností vedoucích souboru, potažmo k nárůstu jejich prestiže v rámci místní komunity, což může mít následně pozitivní vliv na jejich práci učitelek na zdejší základní škole, například při komunikaci s rodiči žáků.

Měli bychom však uvést u příchozích také sociálně integrační funkci. Řada účastníků mše totiž ještě dlouho⁶⁷ po předvedení královniček zůstává a konverzuje se svými známými. Svoji roli zde hrála v některých letech⁶⁸ především nabídnuté občerstvení po skončení obyčeje, které svým charakterem (nejčastěji v podobě džusu a koláčů) nepřímou motivuje návštěvníky zůstat. (Obr. 7.) V případě této funkce je třeba zdůraznit význam královniček především pro nejstarší obyvatele, kteří kvůli svému zdraví se již neúčastní velkých společenských akcí v obci, jako jsou například hody či dožínky. Obnovený obyčej pro ně tak (především z důvodu náboženské motivace) tvoří jednu z mála společenských událostí v životě obce, jakou navštěvují.

Obzvláště starší ženy v důchodovém věku jsou motivovány ke své účasti na obyčeji potřebou jisté sociální kontroly nad účinkujícími děvčaty, která se týká dle místních norem „správně“ oblečeného slavnostního kroje. Tato skutečnost, jak ukázala výše uvedená výpověď bývalé aktérky obyčeje, přispívá k udržení této tradice. Zároveň dává těmto ženám možnost se seberealizovat a pocítit vlastní důležitost v rámci místní komunity.

Královničky však podobně jako další výroční obyčeje plní také psychologickou funkci, která aktérům i pravidelným návštěvníkům nebo divákům předěluje rok a roční období: „*Já sem dycky bez toho, abych si něco zjistila, ale jako malá sem si to tak odvodila a nějakým způsobem to mám tak v hlavě pořád, že je smrtka*

65 Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.

66 Jedná se o názor, který vyjadřovala značná část respondentů.

67 Roku 2022 to byla zhruba půl hodina, jelikož návštěvníci byli občerstveni.

68 Děje se tak pouze, když zbude občerstvení původně určené dětem.

*a přivolává se jaro, že se královničkama přivolává léto a takto sem si to myslela prostě dycky, nevím proč, ale mám to tak zafixované.*⁶⁹

Závěr

Výzkum ukázal, že královničky si za patnáct let svého konání vydobýly pevné místo v rámci etnokulturních tradic obce. Z výpovědi respondentů následně vyplynulo, že domnělé nebo skutečné tradice obce členové sociální skupiny zájemců o místní lidovou kulturu vnímají jako jeden celek tvořící pilíř jejich lokální či regionální identity.

Etnografický výzkum však zároveň poukázal na to, jak rychle a dynamicky se mohou měnit obnovené obyčeje v současné době a jak důležitou roli hrají aktivní jednotlivci v jejich obnově či následném přetváření, případně udržení. Stěžejní se v tomto ohledu jeví vliv osob, mající v hierarchii zdejší komunity výrazné postavení, jako jsou bývalí vedoucí folklorních souborů, a především pak osobnosti učitelů, jež po generace hrají výraznou roli v rámci formování kulturně společenského života na vesnici. Ti se zde navíc podobně jako v některých jiných etnografických subregionech na Slovácku aktivně a přirozeně zapojují do fungování dětských folklorních souborů.⁷⁰

Cesta, kterou zkoumaný obyčej za necelé dvě desítky let své existence urazil, nám zrcadlí, jakým způsobem může být přetvářen, aby korespondoval s hodnotami a zvyklostmi zdejšího společenství. Tato skutečnost se u královniček projevila především v jejich povaze připomínající pódiové vystoupení, převedením textů písní do místního nářečí a v úzké provázanosti s církevním svátkem letnic.

Pro samotné aktéry obyčeje tkví pak jeho podstata ve specifických tancích a písních, které se ukázaly jako stěžejní pro jeho oblibu či neoblibu mezi nimi. Důležitou roli zde rovněž hraje slavnostní lidový oděv, který je vedle oceňované estetické hodnoty vnímán i jako kulturní dědictví, které je třeba předávat dalším generacím. Samotné královničky pak posilují svojí povahou integritu zdejších dívek činných v místních dětských a mládežnických folklorních souborech. Zároveň zde výrazně dochází k naplňování osobní reprezentace daných dívek, a to obzvláště u představitelky rolí krále a královny, které jsou po generace navzdory rozličným příležitostem spjaty s formami společenské prestiže.

Pro „běžné“ účastníky, respektive diváky obyčeje jsou královničky kromě podpory svých příbuzných především příjemným zpestřením nedělního dne, případně oživením bohoslužby.

Královničky (přestože řada respondentů neznala jejich původní význam) pro mnoho obyvatel obce mají smysl, ať už v rovině čistě hudební a taneční,

---

69 Hajná, Anna (19 let); výzkum 21. 5. 2022.

70 MAŇÁKOVÁ, Magdalena: *Role školy a pedagogů v transmisi lidové kultury na Horňácku*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav evropské etnologie, 2022, s. 169.

duchovní nebo s odkazem na tradici. Zejména poslední dvě jmenované jsou určujícím elementem pro organizátory obyčeje, jak dokládají slova vedoucích souboru Krušpánek v zamyšlení nad budoucím vývojem královniček: „*Kór tady v dědině si úplně nemyslím, že by ta tradice zanikla, protože prostě za první jako z té církevní stránky, i z té stránky zachování tradic si myslím, že tady v Místříně a ve Svatkách je to jako hodně [tradiční]. Tady se na tom lpí, aby ty tradice byly prostě dodržovány, jak sou nebo tak, jak se nejdá a zrovna si myslím, že to zrovna v Místříně se tohle bude hlídat dycky, aby sa neco prostě jen tak nezrušilo.*”⁷¹

Obr. 7. Závěrečné pohoštění královniček. Svatobořice-Mistřín. Foto P. Drastil, 2022.

Prameny

Soukromý archiv Jarmily Maradové,
Kronika souboru Podkověnka I.

Státní okresní archiv Hodonín, Oú-Mis, Pamětní kniha obce Mistřín, 1926–1963, inv. č. 63.

Státní okresní archiv Hodonín, MNV Sv, Pamětní kniha obce Svatobořice-Mistřín od roku 1966. Kniha I., neinventarizováno.

Literatura

ATKINSONOVÁ, Rita – ATKINSON, Richard – SMITH, Edward – BEM, Daryl – HOEKSEMA, Susan Nolan: *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing, 1995.

BIMKOVÁ, Milada: *Pomněnky. Dětská říkadla, písně, hry a tance z Dolňácka*. Dolní Bojanovice: Zdeněk Kaňa, 1990.

BOČKOVÁ, Miroslava – SELUCKÁ, Veronika: *Milotice. 1341–1945*. Milotice: Obec Milotice, 2003.

BROUČEK, Stanislav – JEŘÁBEK, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 2. svazek. Praha: Mladá fronta, 2007.

71 Hajná, Anna (19 let), Tesaříková, Zuzana (24 let); výzkum 21. 5. 2022.

- JANÁČEK, Leoš: *Královničky. Staré národní tance obřadné se zpěvy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.
- KLVAŇA, Josef: *Výroční zpráva obecního gymnasia v Kyjově na konci školního roku 1918–1919*. Kyjov: vlastním nákladem, 1919.
- LOZICA, Ivan: Kraljice u akademiji. *Narodna umjetnost* 37, 2000, č. 2, s. 67–85.
- MAŇÁKOVÁ, Magdalena: *Role školy a pedagogů v transmisi lidové kultury na Horňácku*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav evropské etnologie, 2022.
- MĚŠÍČKOVÁ, Jarmila: *Královničky v Nečicích u Kyjova. Zahrada Moravy 2*, 1925, č. 9, s. 140–142.
- NIEDERLE, Lubor (ed.): *Moravské Slovensko II*. Praha: Národopisné muzeum československé, 1922.
- PAVLICOVÁ, Martina: *Postavy z dějin české etnochoreologie II. Národopisná revue* 3, 1993, č. 1–2, s. 3–13.
- SYNEK, František: *Obraz národopisné slavnosti. Slovácký rok v Kyjově 1921–1999*. Kyjov: Region, spol. s r. o., 1999.
- SYNEK, František a kol.: *Svatobořice-Mistřín. Půlstoletí života obce. 1964–2014*. Svatobořice-Mistřín: Obec Svatobořice-Mistřín, 2014.
- SUŠIL, František: *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: Karel Winiker, 1860.
- ŠVELA, Martin: *U žůdra*. Brno: Petrov, 1943.
- TARCALOVÁ, Ludmila (ed.): *Slavnostní průvody. Sborník příspěvků z konference Subkomise pro lidové obyčeje MKKK v Olomouci*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1994.
- VLACHOVSKÝ, Hynek: *Svatobořice 650 let*. Svatobořice-Mistřín: Obecní úřad Svatobořice-Mistřín, 1999.

Internetové zdroje

- <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=75314> (cit. 7. 9. 2022).
- https://hodoninsky.denik.cz/kultura_region/kralovnicky_20070528.html (cit. 1. 9. 2022).
- <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022> (cit. 23. 8. 2022).
- https://www.czso.cz/csu/xb/bilance_poctu_obyvatel_v_obcich_jihomoravskeho_kraje (cit. 23. 8. 2022).
- <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SLD210092-OB-OK&f=TABULKA&z=T&skupId=4294&katalog=33525&pvo=SLD210092-OB-OK&pvoKc=101&pvoCh=40746> (cit. 23. 8. 2022).
- <https://www.facebook.com/StaronovyKyjov/photos/pcb.381091153383049/381090883383076> (cit. 6. 9. 2022).

<https://www.svatoborice-mistrin.cz/urad/rozpocet-obce/> (cit. 13. 9. 2022).
<https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/kroje-svatoborice-mistrin/> (cit. 8. 9. 2022).
<https://www.youtube.com/watch?v=fCZ1F5Q2mvo> (cit. 7. 9. 2022).
http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=mo&map_list=O_11_IV (cit. 8. 2. 2023).

Respondenti

Hajná, Anna (19 let); výzkum 21. 5. 2022.
Horák, Bedřich (nar. 1971); výzkum 1. 7. 2022.
Marada, Rostislav (nar. 1958); výzkum 22. 3. 2022.
Maradová, Jarmila (nar. 1963); výzkum 24. 3. 2022.
Respondentka A (nar. 2003); výzkum 30. 6. 2022.
Řiháková, Adéla (nar. 2003); výzkum 1. 7. 2022.
Sedlářová, Blažena (nar. 1976); výzkum 18. 11. 2022.
Synek, František (nar. 1956); výzkum 29. 3. 2022.
Tesaříková, Zuzana (24 let); výzkum 21. 5. 2022.
Varmužová, Markéta mladší (nar. 2001); 5. 7. 2022.
Varmužová, Markéta starší (nar. 1976); 16. 9. 2022.